

Till trafikutskottet

Trafikutskottet har berett socialutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1995/96:125 Åtgärder för att bredda och utveckla användningen av informationsteknik jämte motioner, såvitt propositionen och motionerna rör utskottets beredningsområde.

Socialutskottet begränsar sitt yttrande till den redovisning som lämnas i propositionen av ett handlingsprogram för de kommande åren för att bredda och utveckla användningen av informationsteknik inom områdena hälso- och sjukvården, funktionshindrade och äldre (avsnitt 5.4.4 och 5.4.5 i propositionen) samt till motion 1995/96:T52 (kds) yrkande 20.

Propositionen

I propositionen redovisar regeringen förslag till mål för en övergripande nationell strategi inom informationstekniken, IT. Målsättningen är att övergången till informations- och kunskapssamhället skall omfatta nationen i dess helhet och att alla medborgare skall kunna dra nytta av informationsteknikens möjligheter. Propositionen är också en del i regeringens arbete med att främja tillväxt och sysselsättning. Kvalificerad och innovativ användning av IT skall enligt propositionen stimuleras för att främja kreativitet, tillväxt och sysselsättning.

För att främja utvecklingen av informations- och kunskapssamhället föreslås i propositionen att staten under de kommande åren skall prioritera uppgifter inom *rättsordningen, utbildningen och samhällets informationsförsörjning*. En kraftsamling inom dessa tre områden lägger enligt propositionen en allmän grund för IT-utvecklingen och bidrar till att uppnå de mål som föreslås för den övergripande nationella IT-strategin.

Handlingsprogram för att bredda och utveckla användningen av IT

Utöver åtgärder inom de tre statliga insatsområdena som föreslås bli prioriterade redovisas i propositionen ett handlingsprogram för att bredda och utveckla användningen av IT inom ett antal samhällssektorer och politikområden, bl.a. inom hälso- och sjukvården samt funktionshindrade och äldre.

Varje departement skall svara för finansiering och genomförande av sina respektive åtgärder samt för återrapportering av genomfört arbete till riksdagen. Något ställningstagande från riksdagens sida över handlingsprogrammen begärs inte i propositionen.

Hälso- och sjukvård

I *propositionen* anges att förutsättningarna för att utforma ett särskilt IT-program för att stödja det pågående förändrings- och förnyelsearbetet inom hälso- och sjukvården skall prövas. Programmet skall också vara ett led i kompetensutvecklingen av hälso- och sjukvårdens personal. Hälso- och sjukvården är för närvarande inne i ett intensivt skede av förändring och förnyelse. Ett viktigt inslag är att stärka patienternas ställning och öka patienternas delaktighet i vården, sägs det i propositionen. Framsteg inom det medicintekniska området motiverar en ändrad inriktning av vården och nya arbetssätt. Krav ställs på förbättrad kvalitet och bättre resursutnyttjande. Ett offensivt folkhälsoarbete kräver samhällsplanering för att minska hälsorisker och ge medborgarna livsvillkor som befrämjar hälsan. Hälso- och sjukvården skall tillhandahålla information om ohälsans utbredning, dess orsaker, hur den utvecklas över tiden samt hur den är fördelad i befolkningen. Enligt propositionen ger IT stora möjligheter att stärka förändrings- och förnyelsearbetet inom hälso- och sjukvården.

Spri, som är hälso- och sjukvårdens utvecklingsinstitut och som enligt avtalet med staten har uppgifter inom bl.a. områdena informationsteknik och informationsförsörjning, bör enligt propositionen utveckla och samordna insatserna samt lämna förslag till finansiering. Spri bör bedriva verksamheten i nära samarbete med centrala myndigheter, sjukvårdshuvudmännen, de fackliga organisationerna och de IT-resurser som i övrigt finns inom t.ex. näringslivet och forskningsorganisationerna. För programmets genomförande krävs en resursram på ca 100 miljoner kronor under en treårsperiod. Enligt propositionen kommer programmet att genomföras endast om regeringen finner det möjligt att få fram medel genom en omprioritering av de medel som anslås för övriga IT-satsningar i propositionen eller alternativt att finansiering kan ske med medel utanför statsbudgeten. Regeringen avser att uppdraga till Spri att lämna förslag till finansiering genom medel från olika utvecklingsprojekt inom hälso- och sjukvården, forskningsfinansierade organ m.m. samt från EU. På sikt bör IT-satsningarna inom hälso- och sjukvården kunna finansieras genom de produktivitetsvinster som satsningarna förutsätts ge.

I propositionen anges att programmet bl.a. skall inriktas på att stärka patientens ställning genom att utveckla publika självbetjäningsterminaler och system som vänder sig till speciella patientgrupper, att öka vårdens kvalitet, att ge god tillgänglighet till vård i hela landet med hjälp av s.k. telemedicin, att möjliggöra ett effektivt folkhälsoarbete genom bl.a. kontinuerligt förda och individbaserade register över dem som insjuknar i olika sjukdomar, att förbättra hälso- och sjukvårdens produktivitet och effektivitet genom effektivare informationsbehandling. Programmet skall också inriktas på att främja

säkerheten och den personliga integriteten. Den av Spri påbörjade satsningen avseende IT-säkerhet och integritet inom hälso- och sjukvården skall fullföljas, sägs det i propositionen.

I *motion 1995/96:T52 av Mats Odell m.fl. (kds)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om hälso- och sjukvård (*yrkande 20*). För att spara pengar som kan användas till bättre vård och omsorg och för att ge utrymme för personlig utveckling bland personalen anser motionärerna det självklart att IT skall användas inom hälso- och sjukvården. IT-satsningarna inom detta område skall bekostas av respektive huvudman eftersom de i ett längre perspektiv sparar pengar. Staten kan stödja forskning och utveckling av IT. Enligt motionärerna behövs heller inte statliga medel för att utbilda hälso- och sjukvårdspersonalen i användningen av IT. Det åligger arbetsgivaren att se till att personalen kontinuerligt får vidareutbildning, allra helst vad gäller ny utrustning och arbetsmetodik.

Funktionshindrade och äldre

Enligt *propositionen* skall också förutsättningarna prövas för att genomföra ett IT-program med inriktning på att främja funktionshindrades samt äldre personers användning av IT. Rätt använd kan IT skapa helt nya förutsättningar för att uppnå målen med handikappolitiken: full delaktighet och jämlikhet. För personer med svåra funktionshinder har IT inneburit helt nya möjligheter att leva aktivt och självständigt. För att ta till vara den stora potential som IT innebär för funktionshindrade och äldre bör ett samlat grepp tas över området i ett särskilt IT-program, sägs det i propositionen. Vidare sägs att det är väsentligt att alla de aktörer som verkar inom området involveras i programmet. Regeringen avser att uppdra åt *Handikappinstitutet* att i nära samverkan med övriga aktörer utarbeta ett förslag till IT-program med inriktning på funktionshindrade och äldre personer. I uppdraget skall ingå att föreslå handlingslinjer och åtgärder, att kostnadsberäkna förslagen samt att lämna förslag om finansiering. Detta program kommer liksom programmet för hälso- och sjukvården endast att genomföras om regeringen kan få fram medel genom en omprioritering av de medel som anslås för övriga IT-satsningar i propositionen eller att finansieringen kan ske genom externa medel.

I propositionen anges närmare vilka områden programmet skall inriktas på. Bl.a. nämns skola och utbildning, arbetslivet, kultur, fritid och boende. IT skapar möjligheter till kulturaktiviteter som tidigare varit svåra att utföra för funktionshindrade. Som exempel nämns mediaverkstäder för funktionshindrade, program för egen skapande konstnärlig verksamhet på datorn, möjlighet att via Internet kommunicera med andra, hämta hem och läsa en bok. Tidningar för synskade kan inom ramen för statens stöd till radio- och kassettidningar överföras digitalt. Datorstöd i hemmet kan öka äldre och funktionshindrade personers självständighet och oberoende. Rehabilitering liksom vård och omsorg i hemmet kommer enligt propositionen också att kunna underlättas med hjälp av IT.

Utskottet delar inställningen i propositionen och i motion T52 (kds) om betydelsen av att utnyttja informationstekniken för att stödja det pågående förändrings- och förnyelsearbetet inom hälso- och sjukvården. Användningen av IT kan förbättra kvaliteten och effektiviteten inom hälso- och sjukvården. På sikt bör IT-satsningarna kunna finansieras genom de produktivitetsvinster som satsningarna förutsätts ge.

Enligt utskottet är den s.k. telemedicinen ett utmärkt exempel på den nytta hälso- och sjukvården kan förväntas ha av IT-utvecklingen. Med hjälp av telemedicin kan tillgången på hälso- och sjukvård och expertkunskap spridas geografiskt. Telemedicinen bör kunna medföra både kvalitetsförbättringar och effektiviseringar inom hälso- och sjukvården. För att fullt ut kunna utnyttja telemedicinens möjligheter kan dock organisatoriska och strukturella förändringar krävas. Tillämpning och utvecklingsarbete sker inom ett stort antal medicinska specialiteter och på flera håll i Norden, bl.a. i Tromsö i Norge. En delegation inom utskottet besökte förra året regionsjukhuset i Tromsö och informerades om arbetet med dessa frågor. Ett forskningsprogram finns också inom EU. Endast ett fåtal applikationer av telemedicinen används dock i daglig rutinsjukvård. Ett fortsatt utrednings- och utvärderingsarbete krävs därför.

Utskottet vill betona vikten av att integritetsfrågorna noga uppmärksammas för att förtroendet för hälso- och sjukvården skall kunna upprätthållas. Spri bör därför som anges i propositionen aktivt arbeta med dessa frågor, och den av Spri påbörjade satsningen avseende IT-säkerhet och integritet inom hälso- och sjukvården fullföljas. De kontinuerligt förda och individbaserade register över personer som insjuknar i olika sjukdomar, t.ex. Socialstyrelsens cancerregister, måste få en utformning som garanterar den enskildes rätt till integritet. Ur integritetssynpunkt och även med tanke på forskningen bör möjligheten prövas att upprätta regionala register, som vid behov kan användas nationellt. T.ex. kan så kallade pekarregister användas för olika sjukdomar. För att kunna påverka synen inom Europa på frågor om personlig integritet inom hälso- och sjukvården är det betydelsefullt att Sverige medverkar i det europeiska arbetet inom detta område.

Utskottet har ingen erinran mot det IT-program som anges i propositionen för att bredda och utveckla användningen av IT inom hälso- och sjukvården. Yrkande 20 i motion T52 bör avstyrkas.

Utskottet har heller inget att erinra mot det angivna handlingsprogrammet som syftar till att främja funktionshindrades och äldre personers användning av IT. Detta är enligt utskottets mening en viktig del i arbetet för att uppnå målen för handikappolitiken, full delaktighet och jämlikhet.

Stockholm den 25 april 1996

På socialutskottets vägnar

Sten Svensson

I beslutet har deltagit: Sten Svensson (m), Bo Holmberg (s), Ingrid Andersson (s), Rinaldo Karlsson (s), Hans Karlsson (s), Liselotte Wågö (m), Christina Pettersson (s), Roland Larsson (c), Marianne Jönsson (s), Leif Carlson (m), Conny Öhman (s), Stig Sandström (v), Mariann Ytterberg (s), Birgitta Wichne (m), Thomas Julin (mp), Kerstin Heinemann (fp) och Tuve Skånberg (kds).